

Vojenství 5 – Organizace římské armády období principátu. Část 1. (27 př. n. l. – 193 n. l.) Auxilia.

Mgr. Tomáš Antoš.

Chronologický přehled

- 27 př. n. l. Gaius Octavianus se pod jménem Augustus stává prvním římským císařem (*princeps*). Dochází k větší profesionalizaci vojska.
- Cca 20 př. n. l. – 6 n. l. - Válečná tažení do Illyrika, Alp, Germánie aj. Značné rozšíření území.
- 16 př. n. l. – Porážka Marca Lolliia germánskými kmeny v Galii. Přesun vojska na rýnskou hranici a počátek strategie stálých vojenských posádek na hranicích – *limes romanus*.
- 9 n. l. Drtivá porážka vojska Quinctillia Vara v Teutoburském lese. Germánské vojsko vede Arminius, bývalý velitel auxilií a římský spojenec.
- 14 – 16 n. l. Vojevůdce Germanicus vede úspěšnou odvetnou výpravu proti Arminiovi. Římská hranice však už prakticky po celé období císařství zůstane v Evropě na Rýnu a Dunaji.
- 41 – 54 n. l. Vláda císaře Claudia. Vojáci auxilií a námořnictva dostávají po ukončení služby automaticky občanství.
- 43 n. l. Claudius vysílá vojsko k dobytí Británie. Boje budou trvat ještě několik desetiletí.
- 69 n. l. Po smrti císaře Nerona říši zachvátí občanská válka (rok čtyř císařů). Batavský velmož Iulius Civilis zorganizuje mohutné povstání v Galii a Germánii.
- 69 – 96 n. l. Vláda císařů flaviovské dynastie. První doložené příklady zdvojení prvních kohort legií a zdvojených auxiliárních oddílů (*milliaria*).
- 83/84 n. l. Tažení Iulia Agricoly do Kaledonie a bitva u Mons Graupius.
- 98 – 117 n. l. císař Traianus poráží Dáky a Parthy. Říše získává svoji historicky největší rozlohu.
- 135 n. l. Vpád Alanů do Kappadokie.
- 166 -180 Markomanské války.

Římská armáda v období raného a vrcholného principátu (27 př. n. l. – 192 n. l.)

- Legie
- Oddíly císařské stráže
- Námořnictvo
- **Auxilia**
- Numeri
- Spojenecké oddíly (*Nationes, Symmacharii*)

Auxilia a socii v období pozdní republiky.

- První spojenecké oddíly
- Římská armáda po mariovských reformách
- Auxilia vs. Socii?
- Spojenecká válka (91 - 88 př. n. l.) První udílení občanství (CIL 1709 *Asculum*)
- Občanská válka (49 – 45 př. n. l.) **Počátek profesionalizace auxilií**

Auxilia období principátu

- Profesionalizace římské armády – císař Augustus (27 př. n. l. – 14 n. l.)
- Délka služby určena na 25 let.
- Jezdci, pěšáci, lučištníci
- V období císařství je nutno striktně rozlišovat mezi auxiliárními oddíly a oddíly spojenců.
- $\frac{3}{4}$ jednotek bylo vytvořeno z obyvatel západoevropských provincií
- Některé oddíly vznikly také včleněním vojska anektovaných území do římské armády (např. vojsko nabatejských králů).
- Od doby císaře Claudia (41 – 54 n. l.) se všichni vysloužilci stávali římskými občany (vojenské diplomy)
- Přejmenším od období vlády císaře Hadriána (117 – 138 n. l.) už tvořili vojáci auxiliárních oddílů více než polovinu stálé římské armády (cca 200 000 vojáků auxilií oproti cca 165 000 mužům v legiích.)

MS 1836
Auxiliary Diploma given by Emperor Hadrian to Ulpian Valens after 26 years. Roma, 126

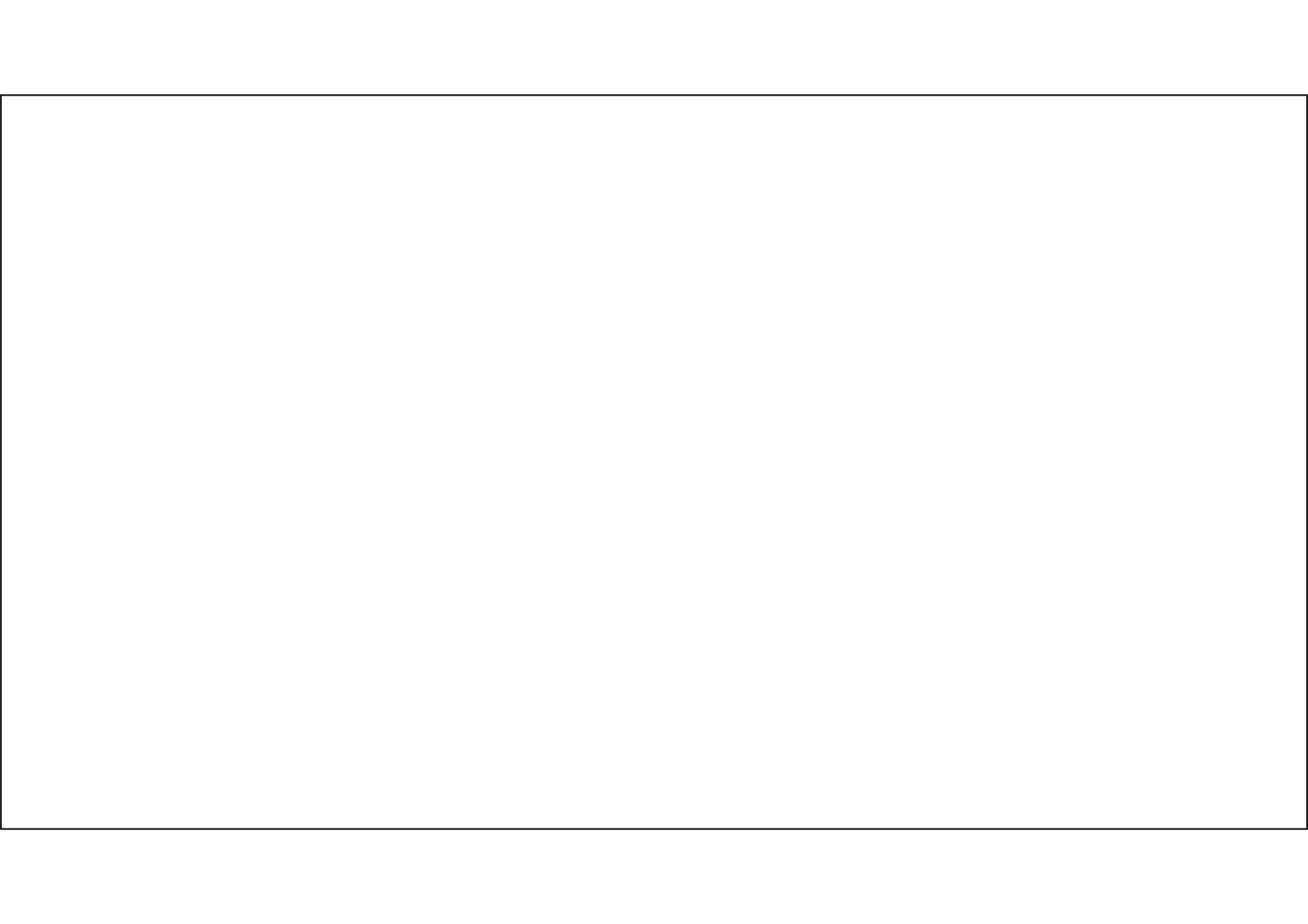
Organizace a typy oddílů auxilií

- ***Quingenaria x milliaria***
- **Pěší (*cohortes peditatae*)** – Pěší kohorty se skládaly z 6 (*quingenaria*) nebo 10 (*milliaria*) centurií po 80 mužích. **Celkem 480/800 mužů.**
- **Jezdecké (*alae*)** – Jízdní oddíly se skládaly z 16 (*quingenaria*) nebo 32 (*milliaria*) turm po 32 mužích. **Celkem 512/768 mužů.**
- **Smíšené**, kde sloužili jezdci i pěšáci (*cohortes equitatae*). Tyto kombinované oddíly byly tvořeny 6 centuriemi pěchoty a 4 turmami jízdy. Pokud šlo o jednotku *milliaria*, skládala se z 10 centurií pěchoty a 8 turm jízdy. Celkem **600/1040 mužů**

Názvy jednotek – údaje nemusely být v názvu všechny.

- **Ala/cohors** (*milliaria, equitata* atd)
- **Číslo**
- **Původ rekrutů** (*batavorum, nerviorum, hamiorum, cretum, hispanorum*) mohlo odkazovat i na vytvoření z propuštěnců (*voluntariorum, ingenuorum*) nebo z oddílů jiné části vojska (*classica* – námořnictvo, *singularia, praetoria* – z tělesných strážců).
- **Jméno zakládajícího císaře** (Vespasiana, Claudia, Flavia, Ulpia, Aelia...)
- **Čestné přídomky** – *c. R., Pia Fidelis* (zbožná a věrná, přídomek daný jednotkám, které zachovaly věrnost císaři při občanských válkách). *Victrix* – vítězná aj.
- **Přídomky podle druhu zbraní** (*sagittaria* – lučištníci, *contariorum* – jízda s dlouhým kopím, *cataphractaria* – těžce odění jezdci, *dromedariorum* – jezdci na velbloudech, *scutata* – pěšáci s těžkým štítem?)

Příklady

- *Cohors III Ulpia Petraeorum sagitt mill eq.*
- *Cohors I Batavorum eq c. R. p.f.*
- *Ala I Ulpia dromedariorum*
- *Ala I Gallorum victrix*
- *Cohors VI Brittonum*
- *Cohors II Flavia Numidarum*
- *Cohors I Cretum eq sagitt*
- *Ala I Gallorum et Pannoniorum cataphractaria*

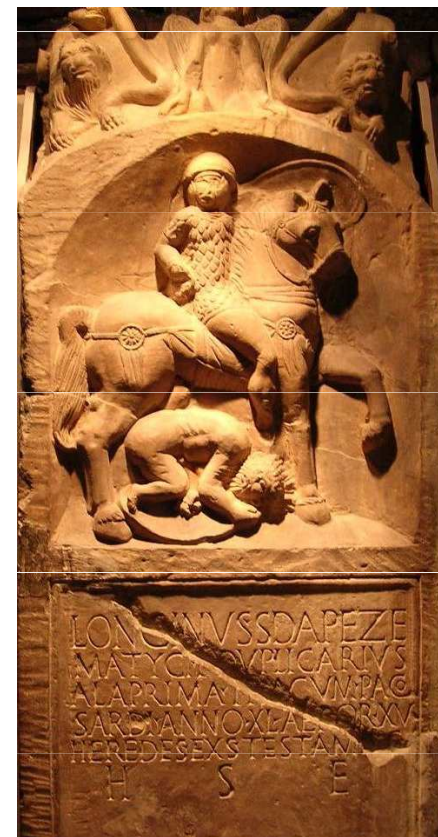
Kdo byl voják auxiliárních oddílů?

- Rekrut nemusel být (ale mohl být!) římským občanem.
- Při nástupu do vojska (*probatio*) musel však prokázat svůj svobodný původ (tedy, že není otrokem). Alespoň z počátku tak většinu vojáků tvořili *peregrini*, svobodní obyvatelé provincií bez římského občanství.
- Většinou byli vojáci dobrovolníci, ale mohli být odvedeni na základě příkazu správce provincie nebo císaře.
- Některé jednotky byly vytvořeny z propuštěných otroků (např. *Cohors I Italica voluntariorum civium Romanorum*)
- Od vlády císaře Claudia bylo vysloužilcům udělováno římské občanství (pokud ho ještě neměli). To pak platilo také jejich potomkům (od vlády Antonia Pia pouze prvorozeným).
- Někteří vojáci nebo celé jednotky mohli obdržet občanství už během služby. Součástí názvu těchto jednotek pak byla zkratka c. R. (*civium Romanorum*). Ačkoliv noví rekruti v jednotce občanství mít nemuseli.

Velitelé a důstojníci auxiliárních oddílů

- **Velitel** – Prefekt (*praefectus*) nebo tribun (*tribunus*).
- Téměř vždy byl římským jezdcem. (*Tres militiae*)
- U některých jednotek pocházeli velitelé z kmenové aristokracie (Batavové, Tungrové, Treverové).
- Někteří velitelé dříve sloužili jako centurioni/decurioni.
- **Důstojníci:** *Centurio/decurio princeps/curator*, Centurioni/decurioni.
- „**Poddůstojníci (*principales*):**“ *Optio, signifer, tesserarius*.
- „**Specialisté (*immunes*):**“ *veterinarii, scutarii, cervessarii...*

Etnické složení jednotek

- Pěchota i jízda převážně z provincií v západní Evropě (Hispanie, Gálie, Germánie, Británie) případně z podunajských oblastí (Thrákie, Pannonie).
- Lučištníci především z východních provincií říše (Sýrie, Kappadokie, Thrákie, Kréta).
- Až na výjimky (např. batavské oddíly) však postupem času do jednotek vstupují i rekruti z jiných oblastí říše. (např. galští vojáci v jednotce *cohors I Hamiorum*).

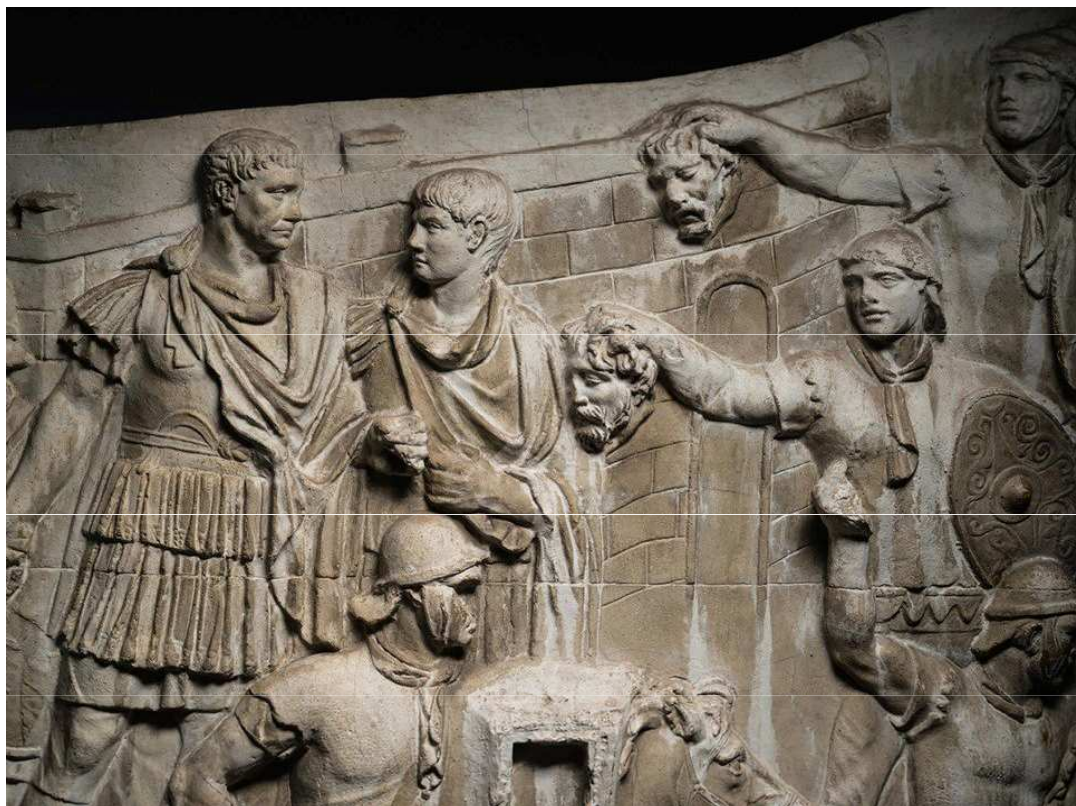

Numidští jezdci

Vojáci z Gálie nebo z Británie?

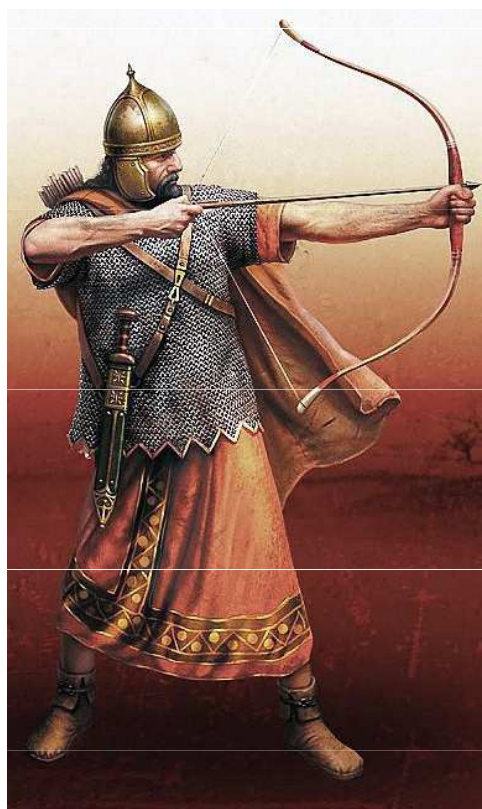

Numeri

- Nepravidelné oddíly (100-1000 mužů) vznikající od konce 1. století n. l.
- Bojovníci z pohraničí říše, bojující podle svých zvyklostí (jako původně i vojáci auxilií).
- Existovaly lučištnické a snad i prakovnické oddíly (prakovnické oddíly auxilií nejsou doloženy).
- Pod velením svých předáků nebo římských důstojníků
- Také měly své názvy (*numerus equitum illyricorum*, *numerus Palmyrenorum*, *Porolissensium*)
- Součástí struktury římské armády?

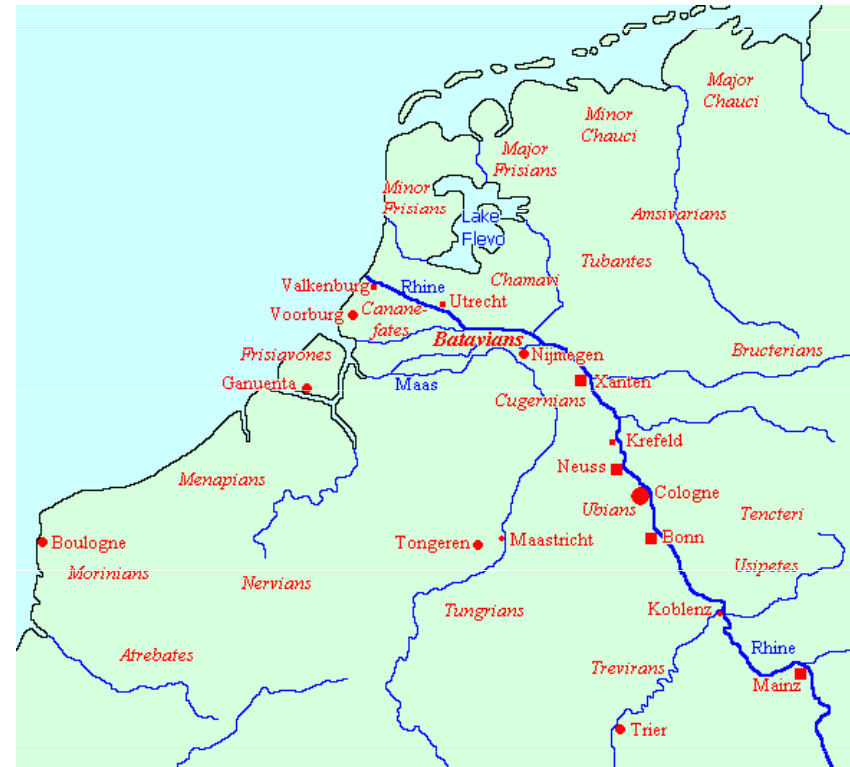

Syrští/Palmýrští lučištníci z auxiliárních oddílů (nebo z numeru?)

Batavové, *Gens ferox* v římských službách

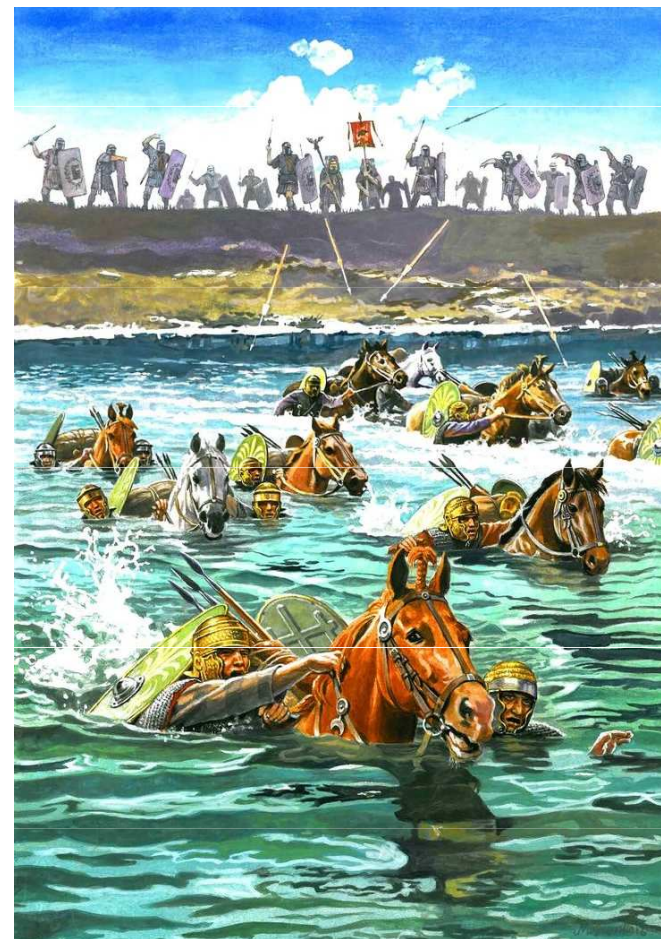
- Původ Batavů, osídlení území v deltě řeky Rýna (Ostrov Batavů).
- Počátky služby v římském vojsku (Iulius Caesar, dux Chariovalda).
- 1 ala, 8 kohort, oddíly císařské stráže i námořnictvo.
- Velitelé vždy Batavové (Flavius Cerialis, *Dominus et rex*).
- Jednotky byly zřejmě doplňovány výhradně batavskými rekruty.

Batavské oddíly ve válce

- „Speciální síly“
- Tažení proti Arminiovi (14 – 17 n. l.)
- Boje v Británii (od roku 43 n. l. do konce 1. století n. l.)
- Občanská válka za tzv. roku 4 císařů (69 n. l.)
- Dácké války (101 – 102; 105 – 106 n. l.)
- Markomanské války – *cohors III Batavorum milliaria equitata* (166 – 180 n. l.)

Auxilia x Legie

- Sociální rozdíly
- Plat
- Občanství
- Během prvního století n. l. patrná značná rivalita (Bataovové x XIV legie) ta však panovala patrně mezi jednotkami obecně.
- V průběhu druhého století se však rozdíly stále více stírají, až během 3. století mizí téměř docela (krom podmínky být římským občanem při vstupu do legií).

Auxilia v době míru

- Služba v posádkách na hranicích a strategických bodech.
- Samostatné operace lokálního významu.
- *Singulares, beneficiarii...*
- Podíl na inženýrských pracích.

Auxilia v boji

- Při tažení pochodovaly auxiliární oddíly na začátku i konci pochodové formace.
- Průzkum prováděli jezdci a lučištníci.
- Statisticky se tedy vojáci auxilií do bojových situací dostávali pravděpodobně častěji než vojáci legií (Výjevy na Trajánově sloupu).
- Bitva u Mons Graupius (84 n. l.)

Otázka loajality auxiliárních oddílů

- **Vzpoury velitelů auxilií**
- Arminius (9 n. l.) Germánie
- Takfarínas (15 – 24 n. l.)
Afrika
- Ganask (47 n. l.) Pobřeží
Galie
- **Iulius Civilis**, Iulius Classicus,
Iulius Tutor (69 – 70 n. l.)
Rýnská hranice.

- Ke vzpourám však docházelo i v legiích (např. 15 n. l. legie na Rýně)
- Zmíněné vzpoury z velké části potlačovaly rovněž auxiliární oddíly (např. vasconské kohorty)
- V některých případech se auxiliární oddíly nepřidaly k prohlášeným vzdorocísařům (69 n. l. Afrika)
- Auxilia mohla sloužit i jako mocenská protiváha legií (Batavové x XIV legie)
- Správci provincií a velitelé legií se obklopovali singuláry z řad auxiliárních jezdců.
- Příslušníci *Equites singulares Augusti* pravděpodobně představovali také určitou protiváhu prétoriánské gardy.

Výzbroj a výstroj vojáků auxilií

- Oproti dřívější představě patrně neexistovala žádná pravidla, která by určovala která výzbroj a výstroj patřila legionářům a která vojákům auxilií.
- Vybavení u některých jednotek (zejména u jezdců) mohlo být srovnatelné nebo dokonce honosnější než u legionářů.
- Zejména v prvních desetiletích principátu mohla být výstroj pestrou směsicí výrobků z římských vojenských dílen a domorodého vybavení bojovníků.

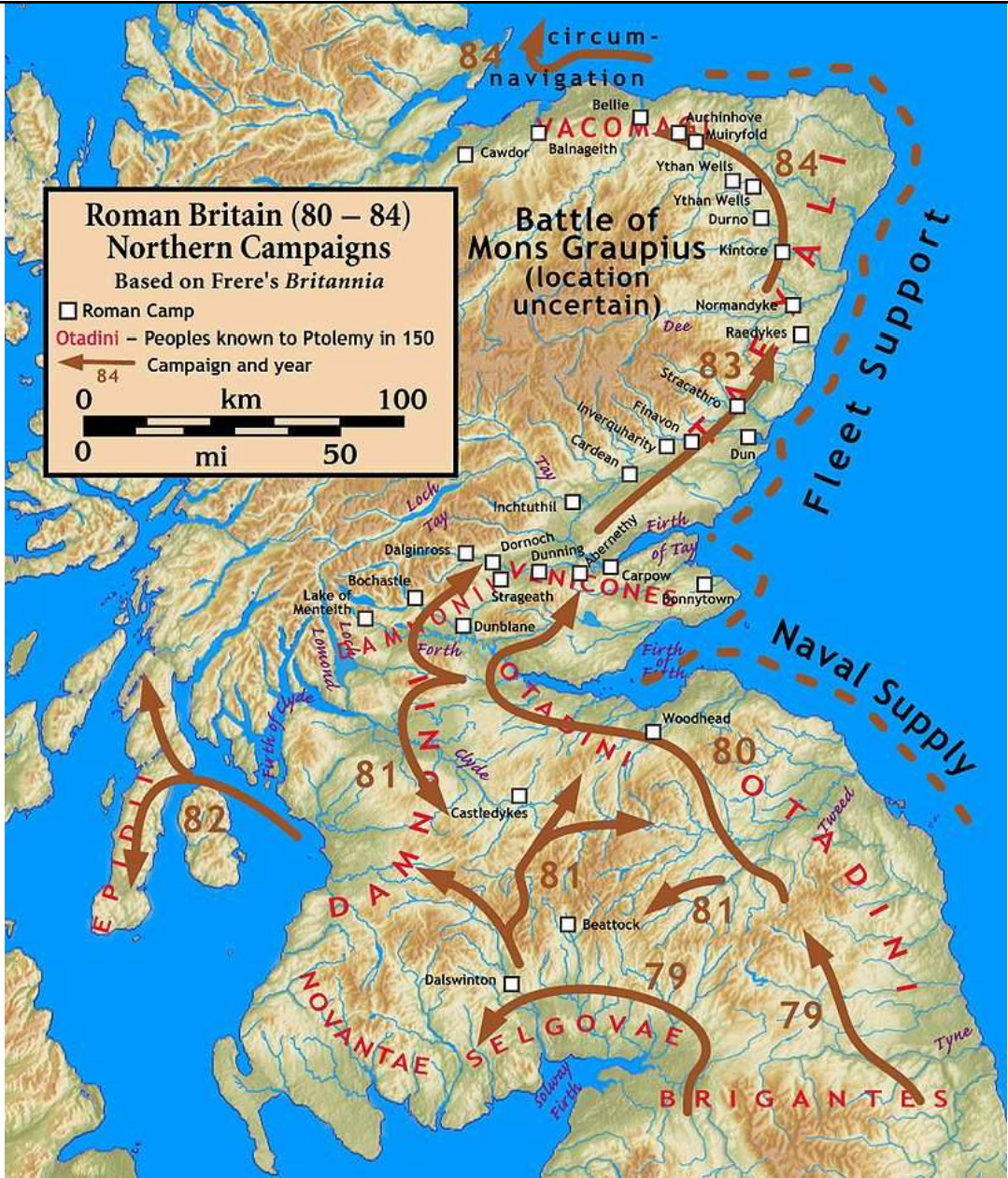

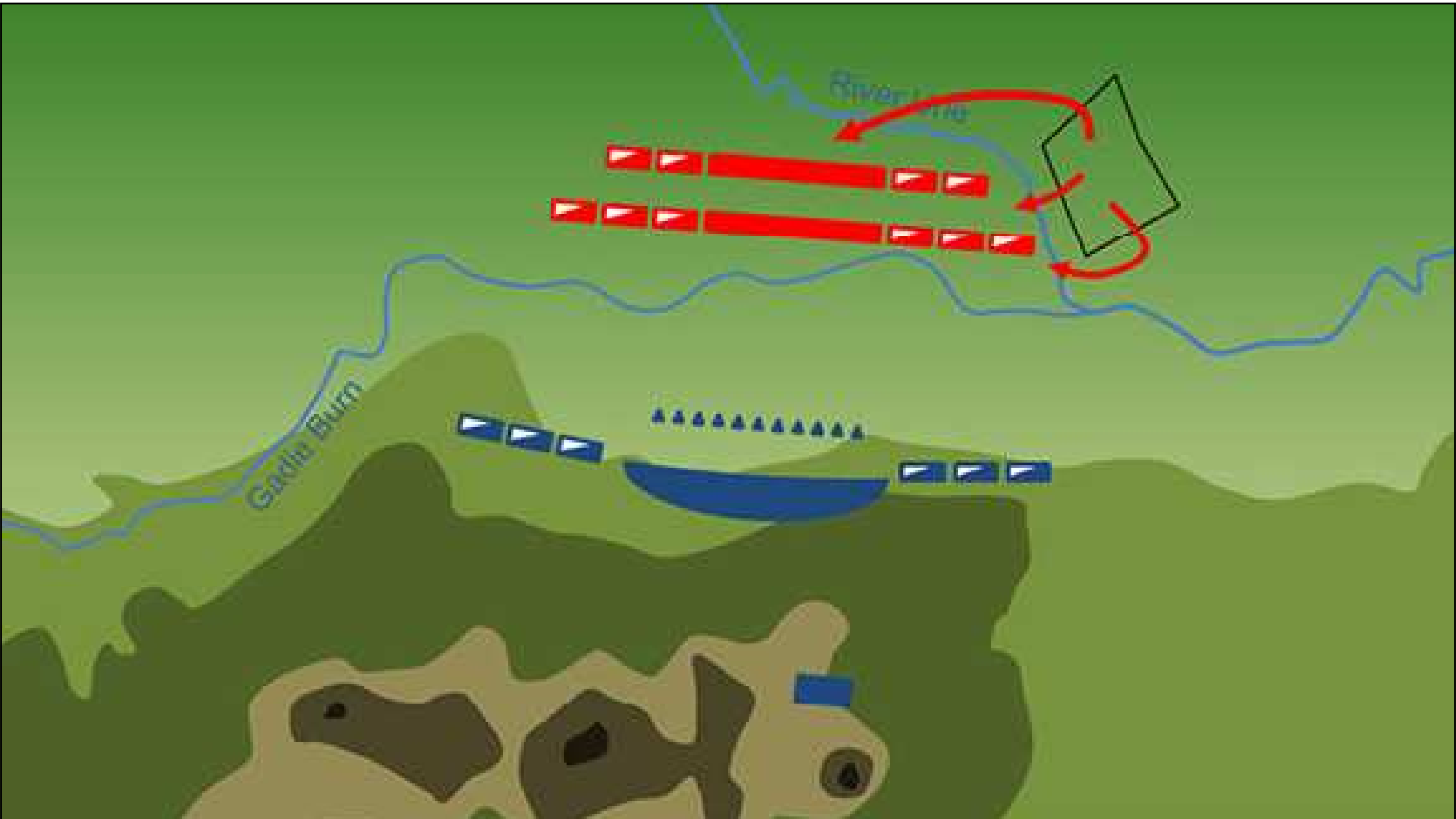
Bitva u Mons Graupius 83/4 n. l.

- Iulius Agricola x Calgacus?
- Římské vojsko: 8000 auxiliárních pěšáků a 3000 jezdců (Batavové, Tungrové, Frísové, Iberové...). Přítomné byly také legionářské oddíly, ale neúčastnily se bitvy.
- Kaledonské vojsko: Neznámý počet bojovníků, patrně však bylo vojsko početnější než římské. Pěšáci, jezdci, vozy (s kosami?), lehkooděnci.

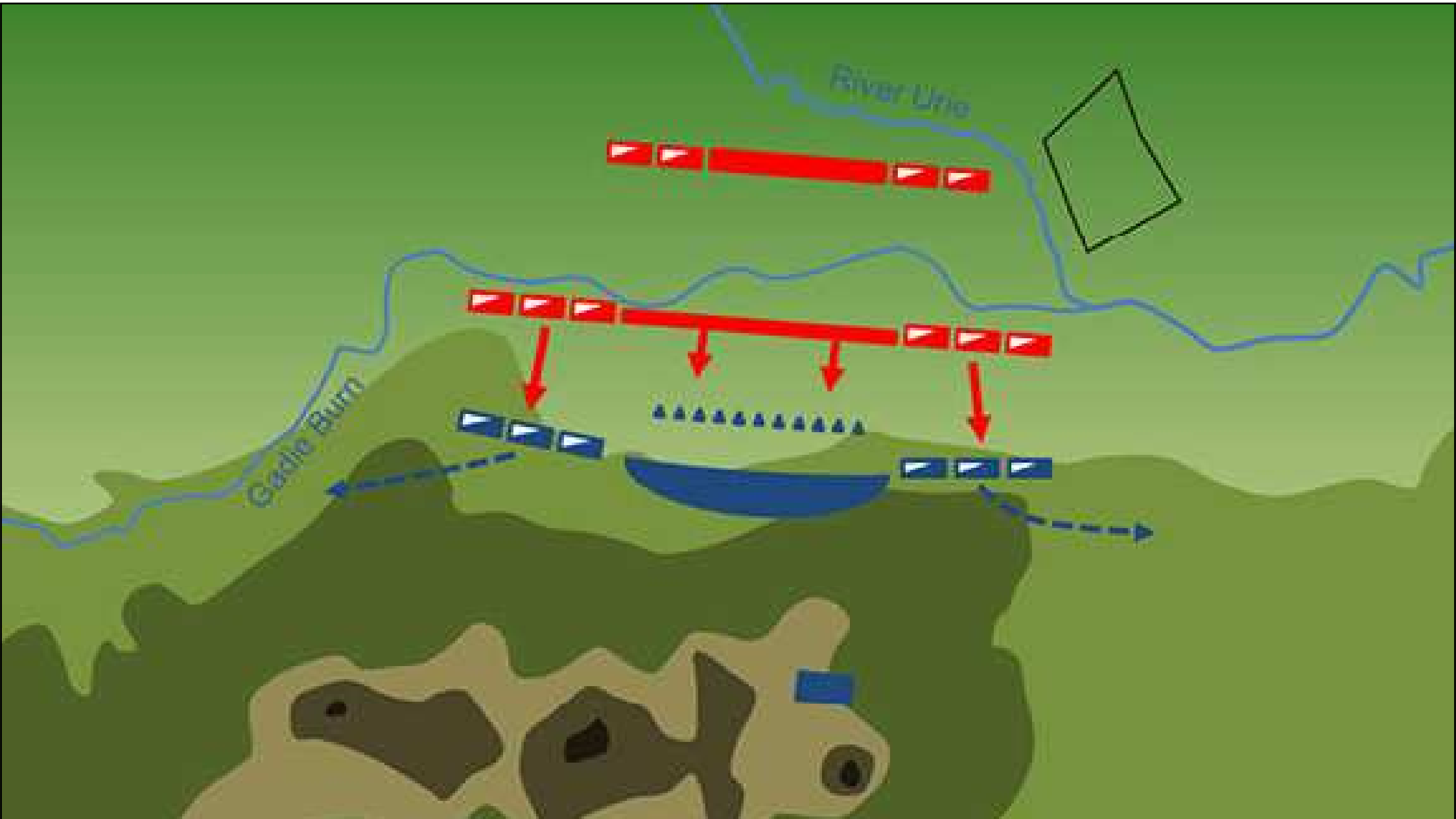

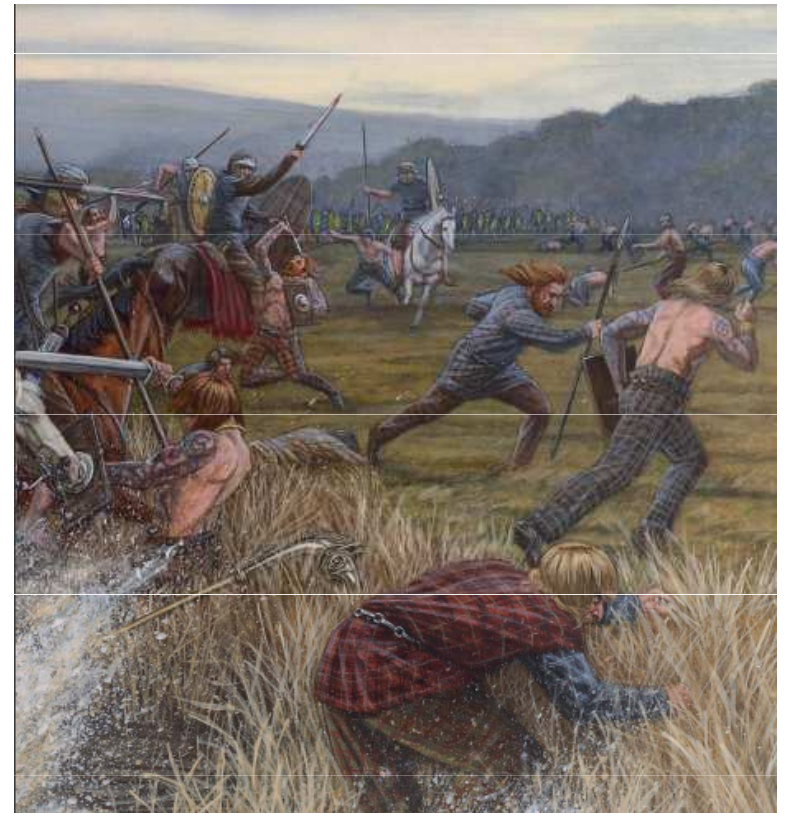
- Boj začaly kaledonské oddíly lehkooděnců. Následně zaútočili římsí pěšáci. (Tacitus zmiňuje výhodu lehčího vybavení Kaledonců v boji na dálku, ale Římané měli mít výhodu v boji zblízka).
- Pěšákům se podařilo zneškodnit a zahnat kaledonské vozy (neznámo jak) a umožnit útok také jezdcům.
- Části římských al se podařilo zahnat nepřátelské jezdce. Římsí jezdci se následně pustili do boje, ale uvázli na místě.

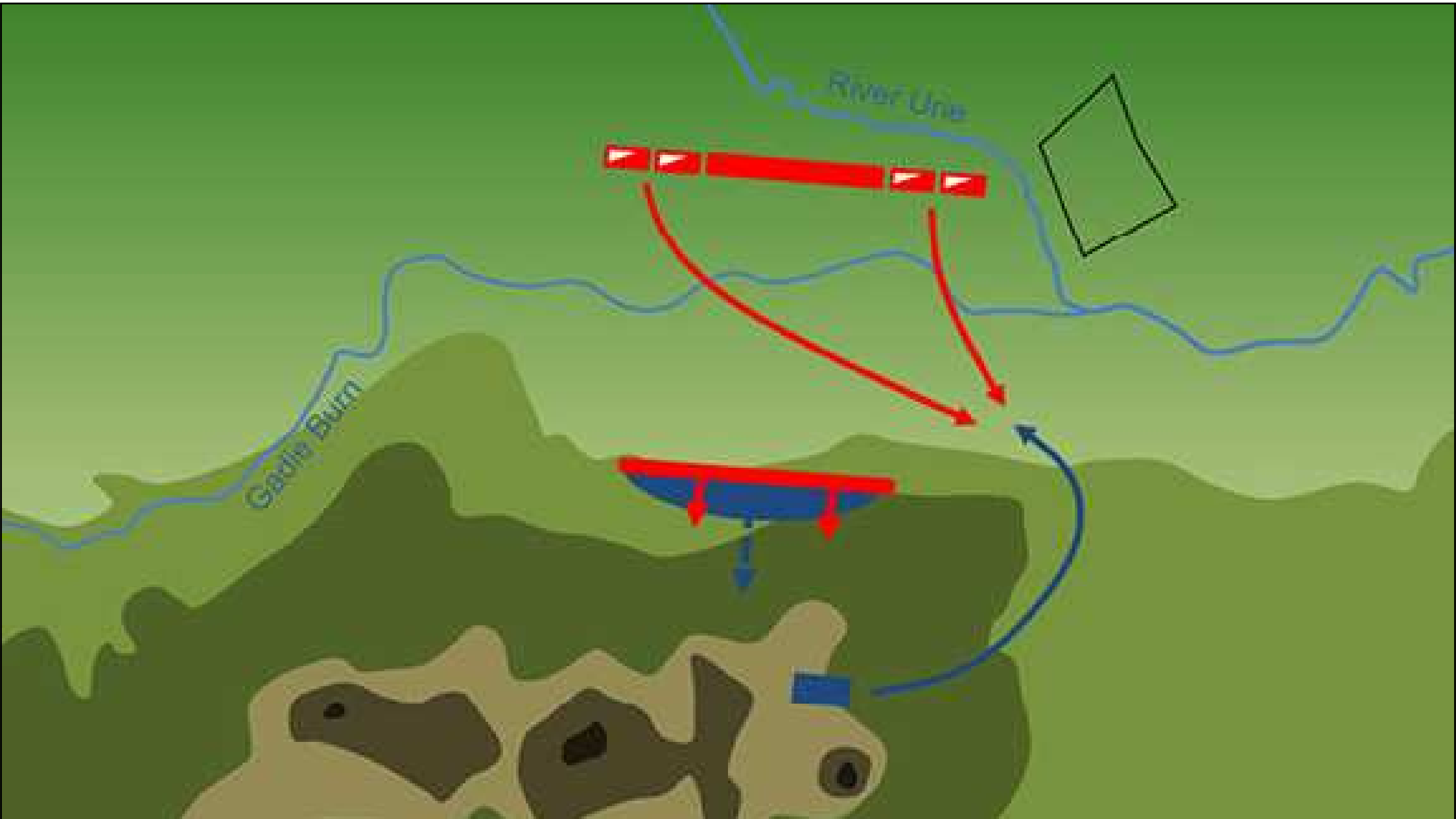

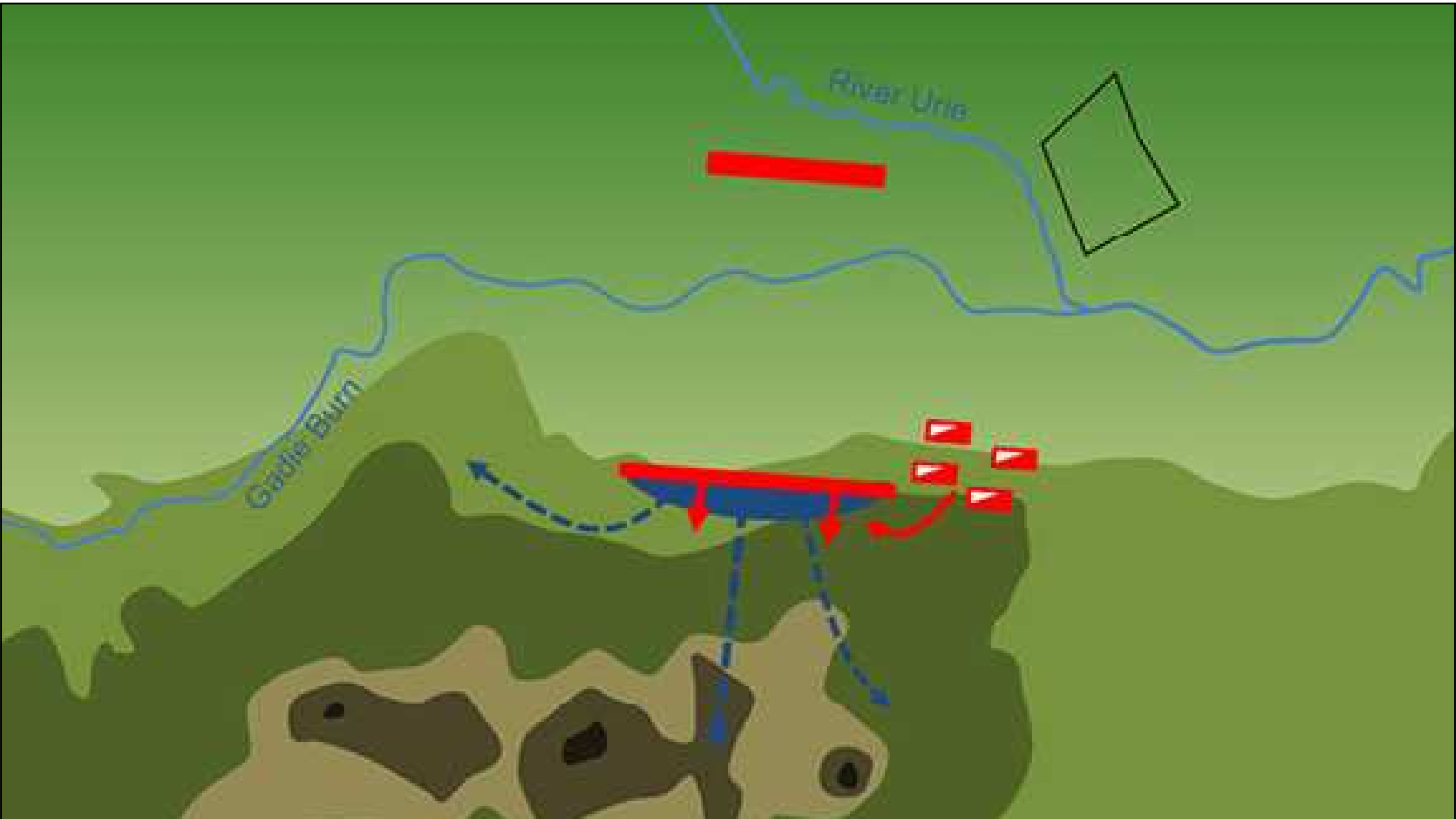

- V tuto chvíli začali z výšin sestupovat záložní kaledonské oddíly a obkličovat bojující Římany.
- Agricola však do boje vyslal 4 aly které si ponechal v záloze. Nezaútočily na nepřátelský šik zepředu. Objeli ho a zaútočili z boku a zezadu.
- Kaledonská formace se zhroutila, většina bojovníků se dala na útěk, někteří však v menších skupinkách pokračovali v boji. Někteří z prchajících se také zastavovali v blízkém lese a snažili se obklíčit pronásledující římské oddíly. Římští vojáci však udržovali formace a byli schopni se ubránit.

Ztráty

- Římané – Tacitus: 360 (patrně však však vyšší). 1 prefekt cohorty – Aulus Atticus.
- Kaledonci – Tacitus: 10 000 (patrně však nižší, ale přesto značné). „Usekané údy“. Po bitvě mnoho Kaledonců údajně také zabilo členy svých rodin.
- O intepretaci událostí bitvy se vedou spory.

Odražení vpádu Alanů – 135 n. l. Kappadokie

- Εκταξις κατὰ Ἀλανῶν
- Flavius Arriánus x neznámý alanský velitel.
- Římské vojsko (2 legie, 10 auxiliárních kohort, 4 aly jezdeckta, množství menších jednotek).
- Vojsko Alanů (patrně početnější, tvořené především těžce oděnými jezdci – *clibinarii*.)
- Velmi propracovaná římská defenzivní taktika.
- Zdařilé odražení nepřátel a způsobení vysokých ztrát.

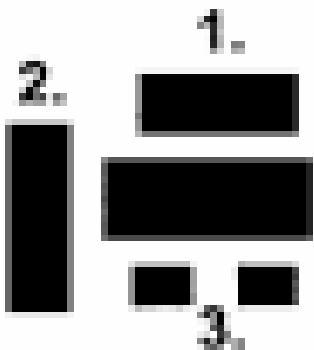

Seznam římských jednotek účastnících se bitvy

- *Legio XII Fulminata.*
Legio XV Apollinaris.
Numerus exploratorum.
Ala I Augusta Colonorum.
Ala I Ulpia Dacorum.
Ala II Gallorum.
Ala II Ulpia Auriana.
Cohors III Ulpia Patraeorum milliaria equitata sagittariorum.
Cohors IIII Raetorum equitata.
Cohors III Augusta Cyrenaica sagittariorum equitata.
Cohors I Raetorum equitata.
Cohors Ityraeorum sagittariorum equitata.
Cohors I Germanorum milliaria equitata.
Cohors I Italica voluntariorum civum Romanorum.
Cohors I Bosporanorum milliaria equitata.
Cohors I Numdiarum equitata.
Cohors Apuleia civium Romanorum.
- Spojenecké oddíly – těžkooděnci a lehkooděnci (vrhači oštěpů) z Arménie a okolí. Byli pod velením velitele *Cohors Apuleia.*

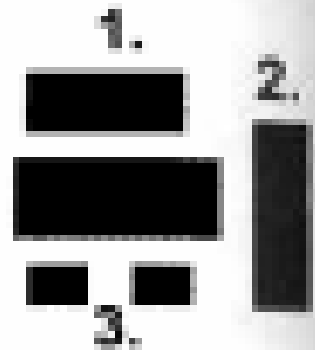
B

ALANI

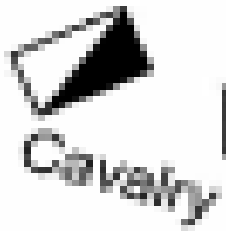
Legio XII Fulminata

Legio XV Apollinaris

Foot Archers

Mounted Archers

Cavalry

